

MEYVE BAHÇESİ KURARKEN NELERE DİKKAT ETMELİYİZ?

Giriş

Meyve ağaçları, çok yıllık bitkilerdir. Türe, bölgeye, toprak koşullarına ve bakım şartlarına bağlı olarak 20 ile 100 yıl yaşarlar. Hatta zeytin gibi bazı türlerde çok daha uzun süre yaşamlarını sürdürürler. Bu nedenle meyve tesis etmeden önce ağaç gelişmesi, verim ve meyve kalitesi gibi özellikleri iyi incelemek gerekir. Tek yıllık bitkilerde yanlış kararlar bir yıl sonra düzeltilebilir. Ancak meyvecilikteki yanlışlıklar 5-10 yıl gibi uzun bir zamanın ve emeğin boşa gitmesine yol açar. Bu nedenle aşağıda kısaca açıklanan konuları çok iyi bilmek ve buna göre tedbir almak gereklidir.

I. Çevre Faktörleri

A. Toprak

Toprak, meyve ağaçlarının üzerinde uzun yıllar yaşayacağı ve besleneceği yerdir. Toprak yapısına göre meyve türünü seçmek önemlidir. Meyve ağaçlarının gelişmesinde toprağın fiziksel ve kimyasal yapısı önemlidir.

Toprağın fiziksel yapısı: Orta bünyeli, iyi havalanabilen topraklar meyvecilik için en uygun topraklardır. Ancak, bazı meyveler, örneğin; badem, kayısı, idris gibi, hafif topraklara toleranslı olurken, elma, erik, vişne gibi meyveler nispeten ağır topraklarda da gelişebilirler.

Toprak derinliği de önemlidir. Meyve ağaçlarının kökleri, toprak yapısına ve meyve türüne bağlı olarak 2-3 metre hatta, daha derinlere gidebilir. Ancak, köklerin büyük çoğunluğu 80-90 cm. ye kadarki bölgededir.

Toprağın kimyasal yapısı: Kimyasal yapıyı, içerdiği azot (N), fosfor (P), potasyum (K), demir (Fe), çinko (Zn) gibi temel besin maddeleri yanında toprak pH'sı da etkiler. Her meyve türü için toprakta bütün elementler yeteri kadar bulunmalıdır. Ancak, toprak pH'sı her meyve türü için farklı olabilir. Çoğu meyve türü, pH'sı 7 olan nötr-toprakta iyi gelişir. Bazı meyveler (çay, fındık, üç yaprak anacı, kestane gibi) nispeten asitli topraklara ve bazı meyveler de (badem, kayısı, idris, zeytin, turunc gibi) nispeten kireçli topraklara daha toleranslıdır.

Toprakla ilgili en önemli faktörlerden biri de taban suyudur. Yüksek taban suyu bulunan ve mevsimlere göre taban suyu seviyesi değişen yerlerde meyvecilik yapılmamalıdır. Taban suyu 1.5-2 metreden daha derinlerde olmalıdır.

Yukarıda kısaca anlatılan **toprak özelliklerini incelemeyen bir yerde meyve bahçesi kurmamalıdır**. Toprak özelliklerinin bilinebilmesi için önceden, mutlaka en az 90 cm derinliğe kadar olan toprak, tahlil edilmelidir. Özellikleri bilinen bu toprağa göre meyve türü seçilmelidir.

B. İklim

İklim, her meyve türüne hatta çeşidine bağlı olarak ağaç gelişmesini, verimini ve meyve kalitesini etkilemektedir. Burada önemli bazı konu başlıkları anlatılacaktır.

1. İlkbahar Geç Donları

İlkbahar geç donları badem, kayısı, erik gibi erken çiçek açan meyvelerde zarar yapar. Çiçeklenme döneminde çiçeklere zarar verdiğinden verimi etkiler. Bazen soğuk havanın çöktüğü ova veya vadilerde kış donları da ağaçların genç sürgünlerini ve tomurcuklarını dondurarak (cevizde olduğu gibi) zararlara neden olabilir.

2. Rüzgarlar

Aşırı ve sürekli rüzgar alan bölgelerde rüzgarlar, çiçeklenme zamanı çiçeklerde, meyve tutumundan sonra da meyvelerde dökümlere ve kalite düşmesine neden olurlar. Bunların yanında bilhassa çiçeklenme döneminde sisli, yağışlı ve serin havalar arıların dolaşmasını azaltır. Tozlanma ve dölleniği engeller. Bazen çiçeklenme zamanındaki aşırı rüzgar ve sıcak havalar da meyve tutumunun azalmasına yol açar.

C. Kış Dinlenmesi

Meyve ağaçlarında verimi ve sürgün gelişmesini etkileyen en önemli hususlardan biri de kış dinlenmesidir. Kimi meyve türleri (elma, vişne, armut gibi) iyi gelişmeleri ve sağlıklı çiçek tomurcuğu oluşturabilmeleri için çok soğuk iklim isterler. Ancak, bir türün çeşitleri arasında da soğuklama isteği yönünden farklılıklar vardır. Çok az farklılıklar bile verimde önemli düşmelere neden olabilir. Örneğin, kayısılarda bu durum belirgindir. Sahil bölgelerinde yetişebilen ve kış dinlenmesi az olan kayısı çeşitleri (Turfanda İzmir, Mektep gibi) yanında bu bölgelerde hiç meyve vermeyen, ancak soğuk bölgelerde verimli olan (örneğin; Malatya'da yetiştirilen Hacıhaliloğlu, Çöloğlu, Kabaası gibi) çeşitler de bulunmaktadır. Yine Ege Bölgesi iç kesimlerinde Tokaloğlu ve İğdir gibi çok kaliteli ve erkenci kayısı çeşitlerinin verimsiz olması soğuklama ihtiyacının karşılanamamasındandır. Bu durum diğer meyve türlerinde de değişik düzeylerde görülmektedir.

II. Meyve Tür ve Çeşit Seçimi

Meyve tesisinde yukarıda açıklanan konular dikkate alınarak tür ve çeşit seçimi yapılmalıdır. Bir bahçede farklı türlere yer verilecekse her tür için ayrı parseller oluşturulmalıdır. Türlerin sulama, gübreleme, ilaçlama gibi bakım tedbirleri farklıdır. Bu nedenle türlerin karışık dikilmesi sakıncalıdır. Meyve bahçesi tesisinde tür içinde de farklı çeşitlere yer verilmelidir. Örneğin, elmada Golden Delicious yanında Starking Delicious ya da Grany Smith'e de yer verilmelidir. Bahçede farklı çeşitlere yer vermenin birçok yararı vardır. Bilhassa kiraz, erik, kayısı gibi meyvelerde, bahçede mutlaka uygun sayı ve düzende tozlayıcı çeşide yer verilmelidir. Tozlayıcı çeşidin sayısı 1/3 ile 1/9 oranında değişebilir. Bu oran tozlayıcı çeşidin kalitesine göre ayarlanır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli konu tozlayıcı çeşidin asıl çeşitle uyumsuzluk göstermemesi ve aynı zamanda çiçek açmasıdır. Ayrıca, tozlayıcı çeşit bahçe içinde düzenli olarak dağıtılmalıdır. Bunun yanında çiçeklenme zamanında çiçeklerdeki çiçek tozlarının dişi tepesine taşınarak dölleniği olayının gerçekleşebilmesi için yoğun arı faaliyetinin olması gerekir. Bunun için çiçeklenme zamanında her 5 dekar için bir arı kovanının bulundurulması zorunludur. Bahçede tozlayıcı çeşit bulundurulmazsa veya tozlayıcı çeşitler bahçe içerisine düzenli dağıtılmazsa çeşitler çok çiçek açsa bile meyve bağlamayabilir. Bu durum çok kaliteli bir kiraz çeşidi olan Salihli (0900-Ziraat) kirazında, papaz eriğinde çok belirgin olarak görülmektedir. Bahçesinde bu çeşitler için yeterli sayı ve düzende tozlayıcı bulundurmeyen yetiştiriciler çok az verim almaktadır. Meyve türlerinin çoğu çeşitlerinde tozlayıcıya yer verilmediği zaman benzer verimsizlikler görülmektedir.

III. Meyve Fidanının Dikilmesi ve Taçlandırılması

Ülkemizde meyvecilikte verimliliği azaltan, ağaçların ileriki yıllarda gelişmesini etkileyen en önemli faktörlerden biri de meyve fidanının seçimi, dikimi ve daha sonra şekil verilmesidir. Ülkemizde birçok yetiştirici çok gelişmiş kalın gövdeli, yan dalları fazla olmayan, yüksek boylu fidanları tercih etmektedir. Bu tercih yanlıştır. **En iyi fidan** 2-2.5 cm gövde kalınlığında 1.5-2 metre boyunda yan dalları ve çok sayıda saçak kökü olan fidandır. Çok büyük fidanlarda saçak kök az olduğundan, fidanın tutması zor olur. Ayrıca alt kısımlarında canlı tomurcuk veya dal bulunmayan yüksek boylu fidanlarda ilk yıllarda gövdede güneş yanıklığı da meydana gelir. Modern meyvecilikte ağaçların 40 cm civarında dallanması istendiğinden yüksek boylu fidanın alınmasının bir anlamı bulunmamaktadır. Bu nedenle 40-60 cm civarından dallanarak iyi bir şekil oluşturmaya uygun olan saçak köklü fidanların tercih edilmelidir.

Yukarıda özellikleri belirlenen fidanların dikiminde iki konuya dikkat edilmelidir. **Fidan dikiminde**; çukurun derinliği ne olursa olsun fidan, fidanlıktan söküldüğü yere kadar dikilmelidir. Hatta ağır topraklarda, toprağın sonradan oturacağını ve kök boğazı seviyesinin aşağı ineceğini düşünerek toprak seviyesinin 3-4 cm üstünde dikilir. Birçok zaman söylenen, aşı noktasına kadar dikim de derin dikim sayılır. Çünkü aşı noktası, aşının yapılış yerine bağlı olarak yüksekte olduğunda, bu noktaya kadar dikimde kökler derinde kalır. Bu da köklerin gelişmesini engeller. İleriki yıllarda ağaç zayıf gelişir.

Köklerin iyi gelişmesi için su, sıcaklık ve oksijen gerekir. Bu faktörlerden ikisi, sıcaklık ve oksijen toprak yüzeyinde daha çoktur. Toprağın alt tabakaları oksijence fakirdir ve geç ısınır. Derin dikim, fidanın susuz kalmaması ve rüzgardan yıkılmaması sebebiyle yapılmaktadır. Normal dikimin bu sakıncalarını ortadan kaldırmak için dikimden sonra bolca can suyu verilmelidir. Toprağın yapısına bağlı olarak, dikimi izleyen ilkbahar ve yaz aylarında, her 5-10 gün de bir sulanmalıdır. Mutlaka fidanın dibine kazık çakılmalıdır. Rüzgardan devilmemesi için fidan bu kazığa bağlanmalıdır.

Bunun yanında dikimden önce mutlaka **kök ve taç budaması** da yapılmalıdır.

Dikimi izleyen aylarda ve yıllarda fidanın gelişmesi takip edilmelidir. Sürgünlerin yeri ve kuvvetine göre ağaca şekil verilmelidir. Bu amaçla yan dal oluşturmak için kuvvetli sürgün oluşturanlarda (sürgün uzunluğu 40-60 cm olduğunda) Mayıs-Haziran aylarında veya kış aylarında uç alınmalıdır. Aynı dönemlerde dallar bükülerek dal açıları genişletilmeli veya boşluklara yönlendirilmelidir. Bu işlem, ağaçlar verime yatıncaya kadar ve tam şekli oluşturuluncaya kadar her yaz ve kış aylarında yapılmalıdır.

Genel kural olarak; genç ağaçlarda şekil vermek için fazla dal çıkarmadan, daha çok dal bükülür. Yan dal oluşumu için uç alınır. Fidan, dikiminden itibaren iyi takip edilmeli ve ağaç dallarına yukarıda anlatılan müdahaleler yapılmalıdır. Bunlar yapılırsa ağaç, hem erken verime yatar ve hem de çok iyi şekil verilmiş olur.